

LAKIVALIOKUNNAN LAUSUNTO 9/2006 vp

Oikeusasiamiehen erilliskertomus 2006: lapsi, perheväkivalta ja viranomaisten vastuu

Perustuslakivaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 14 päivänä helmikuuta 2006 lähettäessään oikeusasiamiehen erilliskertomuksen (K 1/2006 vp) valmistelevasti käsiteltäväksi perustuslakivaliokuntaan samalla määrännyt, että lakivaliokunnan on annettava asiasta lausunto perustuslakivaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- eduskunnan oikeusasiamies Riitta-Leena Paunio
- neuvotteleva virkamies Hannu Takala, oikeusministeriö
- lapsiasiavaltuutettu Maria Kaisa Aula.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Yleistä

Oikeusasiamiehen erilliskertomuksessa tarkastellaan oikeusasiamiehen havaitsemia ongelmia sellaisten viranomaisille kuuluvien tehtävien hoitamisessa, jotka liittyvät lapsen suojelemiseen perheväkivallalta. Oikeusasiamies on perehtynyt muun muassa siihen, miten eri viranomaiset täyttävät niille kuuluvan velvollisuuden lastensuojeluilmoituksen tekemiseen sosiaaliviranomaisille. Oikeusasiamiehen keskeinen johtopäätös on, että lastensuojeluilmoitusta koskevaa lainsäädäntöä tulee selkeyttää ja että ilmoitusvelvollisten eri hallinnonaloja edustavien viranomaisten salassapitoa koskevat säännökset tulee saattaa yhdenmukaisiksi lastensuojeluilmoitusta koskevan velvoitteen kanssa. Valiokunta yhtyy tähän johtopäätökseen ja kiirehtii lainsäädännön selkeyttämistä ja yhdenmukaistamista. Selkeä ja johdonmukainen sääntely olisi valiokunnan käsityksen mukaan omiaan tehos-

tamaan viranomaisten toimintaa lasten suojelemiseksi perheväkivallalta.

Valiokunta pitää kuitenkin selvänä, että säännöspohjan selkeyttäminen ei yksistään ole riittävä keino edistää lapsiin kohdistuvan perheväkivallan ilmituloa ja vähentämistä. Lisäksi tarvitaan laajalla rintamalla tehtäviä toimenpiteitä, kuten eri hallinnonalojen viranomaisten välisen yhteistyön kehittämistä sekä ohjeistusta, koulutusta, valvontaa ja tutkimusta. Valiokunta korostaa tässä yhteydessä erityisesti lääninhallitusten tehtävää läänin sosiaalihuollon suunnittelusta, ohjauksesta ja valvonnasta vastaavana viranomaisena. Lääninhallituksille tulee osoittaa riittävät voimavarat tämän tehtävän asianmukaiseen hoitamiseen.

Perheasioiden sovittelu ja lastensuojeluilmoitus

Perheasioiden sovittelusta säädetään avioliittolaisissa (234/1929). Sovittelijan salassapitovelvollisuudesta on erityissäännös lain 23 a §:ssä.

Pykälässä viitataan sosiaalihuoltolain (710/1982) salassapitosäännöksiin, jotka on korvattu 1 päivänä tammikuuta 2001 voimaan tulleen sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (812/2000) säännöksillä. Avioliittolain 23 a §:n mukaan sovittelijaan ei sovelleta, mitä sosiaalihuoltolain 56 §:ssä säädetään velvollisuudesta antaa tietoja sosiaalihuollon viranomaisille. Viittauksen on nykyisin katsottava kohdistuvan sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 20 §:ään. Avioliittolain 23 a §:ssä säädetyn korostetun salassapitovelvollisuuden on katsottu merkitsevän sitä, että perheasioiden sovittelija ei ole myöskään velvollinen tekemään lastensuojeluilmoitusta.

Valiokunta katsoo, että avioliittolain 23 a §:stä, sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain salassa pidettäviä tietoja koskevista säännöksistä sekä lastensuojeluilmoituksen tekemistä koskevasta lastensuojelulain (683/1983) 40 §:stä muodostuva sääntelykokonaisuus on soveltajien kannalta vaikeasti hahmotettava. Sääntelyn epäselvyys on myös johtanut tulkintaan, jonka mukaan velvollisuus tehdä lastensuojeluilmoitus ei koske sovittelijaa. Kuitenkin myös toisenlainen tulkinta olisi mahdollinen ottaen huomioon, että lastensuojelulain 40 §:ää voidaan pitää erityissäännöksenä eikä sen soveltumista sovittelijaan ole nimenomaisesti rajoitettu.

Valiokunta yhtyy oikeusasiamiehen käsitykseen, jonka mukaan lainsäädäntöä on tarkistettava siten, että kysymys perheasioiden sovittelijan velvollisuudesta tehdä lastensuojeluilmoitus tulee yksiselitteisesti säänneltyksi. Valiokunta pitää oikeusasiamiehen tavoin perusteltuna myös sitä, että sovittelijalla tulisi olla velvollisuus tehdä tarvittaessa lastensuojeluilmoitus. Tämä on lapsen turvallisuuden varmistamiseksi tarpeen esimerkiksi tilanteissa, jossa sovittelija saa sovittelun yhteydessä tietää perheessä lapsen kohdistuvasta väkivallasta tai seksuaalisesta hyväksikäytöstä. Tällaisessa tilanteessa lapsen edun tulee mennä sovittelun luottamuksellisuuden edelle. Valiokunnan mielestä valtio-

neuvostossa on syytä valmistella lainsäädännön tarkistamista näiden lähtökohtien mukaisesti.

Rikosilmoituksen tekeminen

Jos lastensuojeluilmoitusta selvitetessä herää epäily, että lapsi on joutunut väkivaltarikoksen tai seksuaalisen hyväksikäytön uhriksi, sosiaaliviranomaisen on ratkaistava, ilmoittaako se epäilystä rikoksesta poliisille. Voimassa olevan lainsäädännön mukaan sosiaaliviranomaisilla ei ole velvollisuutta rikosilmoituksen tekemiseen. Oikeusasiamies on erityiskertomuksessaan katsonut, että sosiaaliviranomaisen oikeutta tehdä poliisille ilmoitus lapseen kohdistuneen väkivaltarikoksen tai seksuaalisen hyväksikäytön epäilystä tulee selkeyttää. Hän on esittänyt myös harkittavaksi, olisiko syytä säätää sosiaaliviranomaisille joissakin tilanteissa myös velvollisuus ilmoittaa poliisille rikosepäilystä, joka koskee lapseen kohdistunutta väkivaltarikosta tai seksuaalista hyväksikäyttöä.

Valiokunta pitää tärkeänä, että poliisi tutkii, onko epäilty rikos tapahtunut, ja päättää mahdollisista jatkotoimista. Tämä on tärkeää sekä oikeusturvavasyistä että mahdollisen väkivallan käytön lopettamiseksi. Valiokunta katsoo sen vuoksi, että sosiaaliviranomaisille tulisi ainakin vakavimmissa tapauksissa säätää velvollisuus ilmoittaa poliisille epäilystä lapseen kohdistuneesta väkivaltarikoksesta tai seksuaalisesta hyväksikäytöstä. Valiokunnan mielestä tämä on otettava huomioon vireillä olevan lastensuojelulain kokonaisuudistuksen valmistelussa.

Tilastointi ja tutkimus

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan Suomessa ei ole saatavilla tilastoja eikä ajantasaista tutkimustietoa lapsiin kohdistuvasta väkivallasta ja sen määrän kehityksestä eikä lasten pelosta ja turvattomuuden kokemuksista. Oikeusasiamies on erityiskertomuksessaan katsonut, että lasten koskemattomuutta ja turvallisuutta koskevia tietoja tulisi kerätä ja tilastoida järjestelmällisesti, jotta lasten turvallisuuden tilasta saataisiin nykyistä luotettavampi kuva. Valiokunta yhtyy tähän kannanottoon ja kiirehtii lapsiin kohdistuvan väkivallan tilastoinnin ja tutkimuksen

kehittämistä sekä tähän toimintaan osoitettujen riittävien ja pysyvien voimavarojen turvaamista.

Lakivaliokunta on jo aikaisemmin kiinnittänyt huomiota siihen, että oikeusministeriön hallinnonalan panostus tutkimukseen on vähäinen, ja esittänyt tutkimusmäärärahojen suunnitelmallisen kasvattamisen aloittamista. Valiokunta on tuolloin pitänyt tarkoituksenmukaisena jo olemassa olevien rakenteiden hyödyntämistä ja sen vuoksi pitänyt perusteltuna lisärahoituksen osoittamista Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen käyttöön (LaVL 18/2004 vp). Valiokunta toistaa aikaisemman kannanottonsa tarpeesta lisätä oikeusministeriön hallinnonalan tutkimusmäärärahoja. Osoittamalla riittävät voimavarat Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen käyttöön voidaan valiokunnan käsityksen mukaan edistää myös sitä, että lapsiin kohdistuvasta väkivallasta on käytettävissä ajantasaista, riittävää ja laadukasta tutkimustietoa.

Valiokunta kiinnittää tässä yhteydessä huomiota myös väkivallan uhriksi joutumista koskevasta tutkimuksesta saatuihin tuloksiin, joiden mukaan väkivaltariskissä on tapahtunut tulotason mukaista eriytymistä. Korkeatuloisin väestönosa kokee aiempaa vähemmän väkivaltaa, matalatuloisin aiempaa enemmän. Mahdollisina syinä väkivaltariskin eriytymiseen on pidetty

1990-luvun taloudellisen laman seurauksia ja asuinalueiden sosiaalista eriytymistä¹. Valiokunta pitää syrjäytymisen ja väkivallan uhriksi joutumisen välistä yhteyttä huolestuttavana ilmiönä, jota koskevaan lisätutkimukseen on osoitettava voimavaroja ja johon tulee jatkossa kiinnittää huomiota väkivallan vähentämishojoja laadittaessa.

Lausunto

Lausuntonaan lakivaliokunta esittää perustuslakivaliokunnalle,

että perustuslakivaliokunta ottaa huomioon, mitä edellä on esitetty.

---

¹ Reino Sirén & Päivi Honkatukia (toim.): Suomalaiset väkivallan uhreina. Tuloksia 1980—2003 kansallisista uhrihaastattelututkimuksista. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 215, 2005.

Helsingissä 23 päivänä toukokuuta 2006

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Tuija Brax /vihr
jäs. Esko Ahonen /kesk
Leena Harkimo /kok
Lasse Hautala /kesk
Tatja Karvonen /kesk
Petri Neittaanmäki /kesk
Heli Paasio /sd

Lyly Rajala /kok
Tero Rönni /sd
Petri Salo /kok
Pertti Salovaara /kesk
Minna Sirmö /vas
Juhani Sjöblom /kok
Timo Soini /ps.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Tuomo Antila.